

БАНСКА-БИСТРИЦЕГЕ БАЙЫРЛАЛ

№ 201 (12591) | 1984 жылдың август 31, пятница

1925 чылда
Ундезилеттинген

Өртөө 3 көп

Совет
Мифа
40

40-летие
издания
журнала
«Мифы»

Кандыг-даа байырлады куш-ажылчы чедикишиннериг туткуру — совет кижилерини чагай чагычы, бз чылдың эгинде Кызылдың муракчы бугуругелеринин, бригадалар коллективтерини эгелээшкин-биле «Совет Тызаның 40 чылыга — шалычы 40 неделя» деп кийгырылгы куш-ажылчы ээлчини эрттикерин республикага чер болганга дегикин, чаа немелде хүлээгелериг шуугуру куш-ажыл эгелээн. Эгелечкилерини бирээи — Чызылдың № 1 АТБ-зинде коммунист А. А. Шевенионку ууртканы чолачылар бригадасы шалычы ээлчеге үлгелериг куш-ажылды көрүзүп, беш чылдың дөрт чымынчы планын даалгазын октябрь 11-ге чедир куусетсин дүтн хүлээгезин август 10-га чедир куусетсин. Ол АТБ-де ээлээн каш чолачылар беш чылдың планын даалгазын куусетсин, 1986 чылдың үлүмчө кирге, а сондаа хей кижиг дөрт чылдың даалгаларын ажыры куусетсин. «Тыва тудуг» трестин эргелеринде «Совет Тызаның 40 чылыга» шалычы 40 неделя» деп куш-ажылчы ээлчеге 15 бригада кирип турар. № 48 тудуг эргелеринин В. Б. Борбак-оолдун ууртканы шеверленчирин бригадасы ол чарышка эй хай катап муракчы бооп келген. Эрткен недеелда ол бригада тудуг-монтаж амылдарының планын 138 хуу, куш-ажылдың бугурукчулугун 177 хуу куусетсин, ийгиг черни ээлээн. «Кызыл тудуг» эргелдиги үлүг панельдиг бамчы тудуунук С. Н. Науменионку ууртканы бригадасы тудуг-монтаж амылдарының планын 150 хуу, куш-ажылдың бугурукчулугун 207 хуу кууседип, ол недеелда тилечки болган. Совет Тызаның 40 чылыга алдар болууган социалистиг чарышка мындаг шалычы амылдың үлгелер-чижээ көрүзүп турар коллективтерини үлүг амыл-агыныныг адыр бугурундан ааап болур.

Надзаниң ажыл-ишчилериниң кызымаккай, шудургу ажы-
ының түңнелинде республика беш чылдың эрткен 3,5 чы-
ында күрүнге эът садар планын 101,9 хуу, дүктүүн —
06,5, сүттүү — 103,6, чуурганын — 132,5 хуу күвсеткен.

Совет Тываның 40 чылы чоңшулаан тудум, бүйсиплагла елетиенлик темпизи, күш-ажылы кәдүрлүшүнүнүн байда-уулап безден. Чогуу-на чынгаша 40 чылды бедек бү-үрүлгени көргүзүлгүлери уткуурунун шалыпчы күш-ажылы-аың чарлаанан республиканың ажылыч чоңнары, че-редде тус-тус коллективтер сорук киришжинин беде утку-улалп алган, шалыпчы айда организастыг, уе-шақты долу жыгылп ашылдарының хемчегелери ашылалп кылган.

Жүздүгүн ажал-ишчилериникин мурнууда шалыпчы аяда
анчаар дээрээ азамат уруг, харысалгалы сорулгалар салды-
гы турар. Ол чүл дээрте, бирле туугарында, келир кыш-
га, алаашында малга четчир санын чөм-сууну тургузаты-
р. Чайгы уеде агаар-боюстун шалпаразынындан, чамалык
ерлерге организз чок, икейлиги эес болупындан мал
емериникин бөлетилик жохуздашынын чөргү келген. Ын-
анга районорунки партия, совет, ажал-агыи агарыныр,
ахштар уаурутчулары сентябрь аяда мал чөми бөлет-
илинги шак бүрүзүн эи бууручунуу амылга азыгылары,
адаулар бүгү күштү ынаар организзастары дээр бөтүг
ичкелерин ап, мал чөми бөлетиликениге эң шалыпчы те-
мин тургузар хүлүздөлиги.

Биза бир мал сөрүлгө болза, юбилейлг чыдаың дүжүдүң асык кууаада чидирг чик ажап алычы-биле техниканы, раа хүлүз алыр черлери, шыгжамырларың дарый доо-п, көвүз амыл-агый култураларының ажаада шынары дий, бжыраы билең, аңаа техник, кижик жүнүң эң оргастыг мөөңгөң, шалпычы амылда организаастаары болур. Хуораларың, районнарың партия, совет, амыл-агый ганныр, хейтинги организацаялары мал чими белетте-лгө, дүжүт ажаадазыңга көдзөңгү амыл-ишчилериге ду-чедирер, шеф амылын эң идепкейиг хандырар умжур-г.

Улетпүрнүң, транспорттун, туугунун болгаш улус ажал-ыйыштын өсиендэ адырыларын мурунда 60 чылдың 10 ларынның, ниитизибиле чылдың планынң даалгаларын, социалист хушзагаларын күүсидер талазы-биле шалыпчы да тодаргай сорулгалар салдынып турар. Автомобил транспорттун коллективтери улус ажал-агыиынның чүкте-м, одаар чүүлдү сөөртүр талазы-биле планын даалгала-мдан аңдыга, мал чөм бөлөктелинге, дүмүт ажалдазын-боттарынын уул үлүүн кирер хушзалгели. Туугу ку-лективтери туугу-монтаж амылдарынның планын даалга-ларын күүсидер, Совет Тываның 40 чылынга уткуштур-ыггалга кирер умурлук туугуларын албан дозуп, хүлэ-зи дээш бүгү күштерин, аргаларын организастап, үени амыктыг, тунушчунук амылдарын күүсидер.

Улус ажил-агыйыны бүгү адырларында шалыпчы күш-
айы кышча бетектеди, келир кымын издегиди
адырларында магадылады тургузарыны айы болур укур-
у. Оозар чулууду курлазырын тургузуп, одалга система-
ны септепке, хыналдаын шалыпчыны доозары чугуула.
Шалыпчы күш-ажиал айы. Совет Тышанын 40 чылынга
ипи таптыр-ла 40 хонукур арткан. Бу кыска хуусаанын дур-
унда телевидеттинге дээр ажилдарыны доозары. Байыр-
ды телептигит уткууру дээр кылаада, кым-даа хажымын-
арчы калбазын, ажиалчын туруш буруунуге бедик бү-
күчүлүгү ажил дээр бүгү мобилизацияны, организм-масса-
гит, кижизидичин, пропагандичин ажилды чорудары негетти-
ти туура.

Шалыпчы күш-ажыл айында социалисттик чарыкты улам
тередип, ооң тугун улам бедиң-түдөөлүңүз!

A black and white photograph capturing a scene of devastation. In the immediate foreground, two young boys are shown from the chest up, looking upwards with expressions of worry and anticipation. The boy on the left has a mustache and is wearing a dark jacket, while the boy on the right has curly hair and is wearing a light-colored jacket. Behind them, the ground is covered in a thick layer of dirt and debris. In the middle ground, a large, vintage-style truck is overturned on its side, with its cargo spilled out. To the right, a large, dark, rectangular object, possibly a piece of machinery or a building component, is tilted at a steep angle. The background shows a hazy, overcast sky and more distant structures, suggesting a war-torn or disaster-stricken environment.

Биш-Хемде «Саян» совхоз-тау ажил-шинжир Совет Түркийн буюу-гений утгуштун илтийн мээлгэе төмөр савуу-гид, пынаагид төмөрлө бө-лөткээр дэвч бө хүндрее нэ-мээ-дээ ууцуктаадаа ажилдээ төмөлдэе шалхынчиди турар Ажл-гүгилд Сесерд салбырны малчиды бө-лөткээр механизаторлы мэд чө-мө бө-лөткээрийн шалхынчиди ажилдаа совхозтаа зарлаткынчиди социалдээ чархыча илсдөй-гид кириж, эч ажилдээ.

Леника-салбырница Валд-эри Хөлчүрхалдид удурткынчиди мэд чө-лөткээр механизаторлы

Биш-Хемде «Сая» совхоз-
тау ажил-шинжир Совет Тү-
ркия буюбелгиле уткушту
ялтинин мээлгине четер са-
нгер, пынаадыр чөмөрлө бо-
леткээр дэзш бо хүнереде ка-
мылаа ууктактарда ажилды
темпизин шалкынчынды турар
Ажыл-гүгүнлү Сесердин
салбырынды малчылары бол-
са механизаторлары мал че-
миле бетекээринин шалмын
айылда совхозта чарататкын
социалисттер чарышка илдеп-
тер кирип, эли ажилдаз.
Леяника салбырында Вале-
ди Хөлчүрүлүндү удуртканы
мал чөмө бетекээр механи-

тортар эвенозу база-ла багача эвас жымдаа, Кезек-Хаак де эвас маагай үнген ситиген кезип, саргайташ, эске ичсе чил-чиге.

Совхоз түвүндөн мырмалар ла ырк эвасте Туран хоорай эвас уталан асраылыгы орум туе мылым талызында бол буткен онгарда силос салымчы килди кылды турда, алаа чилди, жым-агышын, алаа агроному, хоотун специалист Федор Филиппович Бабичев-Бил ужурашын.

— Бо чылыа агар-болду бистин совхозтун девискез элген элзең таарымчалык бол

ду. Тараа культураларынын ичиге батып ээс, ам он кыска жана билек дүжүт ажалдап кетсе, уулаасын биле кырып кетсе шүт бекет биле Чарас мейман мханизаторлар болган дүжүт ажалдазынын өскөдөн унаасторында аара тутууна чар турар ужурулу ажилын чар чагай үгөн дүжүтүмөккө хуусода чидиргөчтөр шылкын ажап алыр дээ чечтенип манап турар. Ара сйлос салышыкын улава доостур. Плян дугуар 13 му 555 тоонны кылар ужурулу турган. бо үгүс чедир бары 12 му тоонны шыгжаман

сөөрткөн бис—деп, Федор Ф.
липович чугалады.
Мад чеминч бестелкити
кымызга ажалдан турар ан
вктар, хоочуннар эызын эе
«КС-700» комбайнда ажы
деп турар хоочун мезани
натор Виктор Галушкин
чаа «Кировец» башкыры
чым, 2-ги класстын ме
ханизатор Сергей Сарылга
болгаш оон-даа эскер ал се
килдег ажалдан турарла
Сельхозтехкуромичи Би-Хе

ЧУРУКТАРДА: анык мез
С. Сарылгар биле В. Ооржа

салбырынын чолаздыларга
ажы-агыга базасыз
дузаны чедирин турар. Ын
9 автомашина мал чемин
бетектеликте доктаам
ажылдан турар. Чолазды
Олеж Сатсеза, Сергей Чанг
окур хурда 50—65 тона ч
дир нотаан массаны шөлд
сөөртүп турарлар.

Спеленчилер мал чемияни
детекдин уламчылар, темин
улам шапкынчиктанынар.

В. КАРА-САЛ.

мэзторлар (солзагй таладан)
сэмюс салымчыкында.

амгы байлаларлаа ботта-
нын камгалалар эргэж тэ-
жиглаар, камгаланчыг э-
лэйдэн —Вэршова Керэмын
дэлэжиг чигуу-шамалаа бе-
дэр уужура таварышан.

Совет Чесекетиг Кушт
Чехословад Улусу армия, э-
цидистик дед кэстиймгэз
ний өске-даа күрүнелер
ний армияларга хангыс а-
одурууга туруп агааш, улу-
таринь тайбич ажил-
камгалал турар деп, Д.
Устинов оизалал дөмөгөлэ-
Митингийн киржикчлэ-
совет улуска байрмьн чага-
ны хангыс эл-сөткчилэг худ-
агаан.

«Шынның» болгаш Тыва радионуң кады кылган рейдизи

АЖАП АЛЫШКЫНГА БЕЛЕН ЭВЕС

Совет Түзүшүнүн жубайларын
 пайыздап тартып өстүргөн та-
 ызыны кыска кутсуз ада чыда-
 ыңар чочка ажал алдыр чы-
 ыны мүнөздө туруп турар
 1984 жылды дүңүзүн ажал
 ыны үч хун, нок келет ту-
 ында чоочулук оор. Ын-
 ынтан ша да дүңүзү тура-
 ыны ажал алдырыга мык бе-
 ыттекедиг кыер дээр та-
 ыжаар комбайнчыны, хо-
 ыраагызыны, та-ыа шыг-
 ыжар чердерин, шаңырыг
 ынтан ажалдады ажалда-
 ыжыкын чурттаар оон-са
 ызыны беттегизин чыгуу
 ызыне солоткон алган турар

ровнич бо чылым дүжүт
жаалдашым экил-тайым
жылкы чынар бетектегенин
жаалдаш бетекхелде чедер
төстөрүнүн түсүн аяак жер
төрө олуур. Хову туралыче чо
чул олурагы. Очу. Яйылда
көстү чыгар ташыны тиги
ни эки, мычалда-да бажыры
злек, көк олзаан. Чымдык чедер
тер тараыны чым чолдак,
парзында бол үнүштөр тигини
барында бар. Учу элз тур
мез талаларда тараыны ба
жы саргайыч ора. Эрте до
да дүнөсө болза, багай эвес
жүжүтү эжяан ап болур.
Жүжүтү чылым жер

тиреге бир комбайн-на ажал-
алышкыч уездине 170 гектар
черийи, а энгалар ажалар
300 гектар черийи таразын
кестирер учуртуп. Бир гек-
тарын 7 центнер дуккунту
ажал элери паластыгын.

Улут-Ажикта хошу туралыч
чоокчулал одурувуста, кол-
агроним Н. М. Тараканов
минчар хомудун чутгалды:

— Хошу туралыч чогу-
дла таран 800 гектар кыл-
гастык бижары берге. Оон 20
тире учузу чекетиле турар.
Чазын май 3-4-те напкан
улус-ла болгай бир Од кире-
диле көк олаан. Оон бижар

ныч чогадып кылганы шакт
20 тоңна тараа эригдээр
шындыг шал ачкычтар
ныч чыгыш ийгелги. 3М-3
дээр тараа үлдүрөт терексе.
адам чыл ичинде ажалда
келет. Ол эм чыгыш куту
ажалдаа, 4 тараа урунгары
ажалдаанын баар. 10 тоңи
чыкк дөмүлээр атолданып
хыял көргөн тапма дөмүз
дөөк дээрге, ол кыргыз бол
гаш орто көүлүсө.

«Теничи» орку совхозтун
тараажылары 17 комбайны
дүжүт ажалдазынга кириер
Бо чынал дөрт чак комбайны
мөмөй алган. Септеткен 14

Зарында ажал-тагыйларнын
кызыгына маеп олуру ту
ду. Тараанын ичирин моо
тук болбас бе? Мону созо
тук. Уурутуучулары канча
бодан турдура?

Урсин артыларда агрегат
тургускандан бээр 19 чм
болган. Чаартын солунда. Та
раа дамчыо хосалардаз ам
дак керлер хей. Очу кин
маар дээрте, автотен көч
шанда урсин тур салкатын
дюзинин зоткен чилан кар
сыгы биле шыккан. Ма
кочерлер тараз куурурун
шыгы тур салкатын ишти аш
таттыларма, экин урсак, тер
ге сөөктө.

тийш дээрхи кимта-лаа бая-
дигйир. Алаа кийгэ-л бэрүз-
ымдыг булал чадгынйи,
жижиглэс, Чугал ала-с се-
ли-сэгжидинд бэрдигин,
күш-ажмал карак кызыл,
шугуруг кижигйир оон кымн
тып алдырл.

Чөн-Чемчик районла
СЭКП-нм ХХII съездин
аттис сохвоштун Дөргүн
ст-бараан фермалынла
ажмал-жигинэ бэрдигин
анымк савичкылар хой,
Оларын бирээринэе эр
саанчы Монгуш-оол Мон-
гушту хамаарыштырып бо-
лур.

Монгуш-оол Монгуш шко-
лалч кыдарындала саанч

Кал-Хем районууц совхозары бо юбилейдин чылды, эж-тарзанын саявсака, 26 жаштарда таракта културалык аймак ажал алыр. Оон 18 муи кестирдин аялгазат ажаагызат, отканым дот кестирлер деп танайлар турар. Баш бурунгаар кижик саявсашкын-биле айлыр-1 гектардан 8 центнер ду-гушту алыр. Районда 144 комбайн бар. Бо хүндеме тарын 135-и сеппеттинген, 9 комбайн урелки. Бир комбайн-биле 335 гектар черник тавазын кестирер. Бир комбайн биле 15 гектар черник тавазын кестирер болза, дүжүк кадалазын 23—26 аймак түндүде доозар деп планнап турар. 35 комбайнга ажилдар кижилер чоң Комбайнерин дүзалкаларынын туузун четелен алган. Бо ичургайларыны райкутуучулукта көлдө ажал-диги зөгөлмед. Бригаданынын кежиүтине берген.

Юсупбеков чыдаан дукум
тур жааан аларында 17 ком-
байн кыжырат. Оларын он
айызын белененин шутунда
тургускан. Үч комбайнны ма-
шина-трактор мастерсказын
чы харамнын шитинде тур-
гузуп, алгач септеп турар.
СКД-5 дээр комбайнын сеп-
теп арга чок, урсак, Дукум
тур ажаадазында кыжырат
сакына септегенде август 15.
е бурга дооскан турарын
совхозтун механизаторлары
тузгенин турган. Ыгында-даа
септеген ажилдаар кыжырат
дашпаче болганы-беле
сегени август тоңчузунде че-
рп узамдыктарын келген.
комбайнны ажилдаар 2 кыжы
даз четпес. Ол чедийешин
тур механизаторларын шеф-
тер келген улустун аразында
аларында совхозтун чур-
муктары идеген турар. Беш
тур механизаторын чорудун
тээр-беле райкуксомга ча-
гы кырген узат беш деп. кол
жечер А. И. Дресвинников
тагалат турар. Ыгындагы кол

кызын дүргөдөйлөткөн арга болжар кыер. Мал чөмүгө хергерлер кылдар ажал алып бөдөзгө, хараадычым көчүтү.

Бо айтырм көз агрономуну септекин дүвүрөдөп чоруюу уура.

Дазы-сурап чорааныныс Уут-Ажикта хуу туралган дөдө бээрө. баштай каракка алдигер чүвө турлаг дөсөзөңдө ургелен комбайнлар болгаш өскө-дөз көдзө ажалгыт машиналарынын сегиз ууру туралым чамдык септегизин чоруткан. Тараа уура халдатырын түгүтүлгөн. Ын-дөз-дөз скелдатырын хыраанында дымк чөпөлө кыназын көстүп турат. Чмылганын айтырмга, ону дугдар шифер чок. Дүкүт жалаңдатын дүзүлгөж көрүстүлгөңилерин чүртүргөңдөңн септегизин кылган. Шаңдык дөсөзөңдөңн чыл бунгарга бетонилангыткан. Ан оңгар чөпөлө тымкы келген. Ону септеп кылган. Стодоянын түгүлгөн.

Комбайнны комиссия хуульч
залал, 1984 чадмын дугуйн
ажармын кижиг болуу деп
итампаны ол комбайнныда
баскан. Комбайнныда шавуу
тарва сөөрүүдиге 10 автома-
шины ажиллаар. 3 комбайн-
ны селтедгээр чоокку хүн-
дөөдө доозар. Ажил-агмын
Хайрхалда № 3 бригадын
ныгмын шавуу аштынтарын
Шалын шувуу шавуу 500
дөрдөг шувуу Чамык чус-
ныг эрткен бөтөннөдөг.
Автын эртин бөтөннөдөг-
дөг 7 км-ийн хөлөөдөг
дөг. Адагын төгөөр шай чок
богта, ону ар казпкан.
Анда ажиллаа турган ажил-
манын тур турдуге окта-
лаа. Шалы тургаскан авто-
манын ажууруугуу ажил-
лаас Чээбөг чус чадмын
хүнийг дөмшгэлээний үс-
дөг кадууруугуу хөөр-
дөг боо! Самовал машина-
ар чок зөөс. Алуу ботары
ийг калпак бээр-т болга
дөг хөөнөөр соооооооу үдүр
дөг хууруудаа бар. 10 тоно-
дөг дөмшгөөр дөмшгэн хийт

сөөрткөн улуу машина кыр-
дарга чок.

Дукүт ажаалдазынга белет-
кедди хыямында бо ний-
сөөктөрүнүн тауутукчуларын
В. М. Пирогов, Ю. А. Клеп-
ков ажаал алымшкын мази-
нанын чогуу үсүндө сеп-
тес, кезекте алымше че-
лес кезиктейин салып кел-
генин реңд үсүндө навестин-
генин метистер Херселин
дуар. Хоу түрөлгөрүндө кы-
лар-хоу материалдарын чет-
кин кылды сөөртү албай
Кайында ажаал-агмада дукүт
ажаалдазынга ажаалдар ме-
ханазатор калдар болгыз
аларын дузалаткылары че-
кишес.

Шалымчы куш-ажалдын
айы кылды чаралаттыган
сентябрь айда ажаал алым-
шы ажаалдарине олгынса
мык кирген, ону бедик ден-
елге чордлары-районунч
саяалаткыларынын кол со-
гулгыз. Тылкын 40 тын
алгын ажаал-ажал-бизе үт

ныншы берге, чымынтыг аймак-жижи соңуугарй берген. Дыштангылардага, догугу уюлдерге суг-бараан фермаларыга барып, саанлыларын канчалар ажалда турарын билеп, өөрөин ал турган. Оон уламдалын райога болгаш республикага болуу турган шолалары саначыларын конкurstарыга шапталмакталдыг черлерин ал келген. Ортумак шолалар дооскан соонда Мөнгүн-оол Момош төрөн сохулугуна саначы болуу артарын быжымы-биле шийитпирлээ.

Комсомолчу - алыятарынчй Дөргүн суг-бардан фермаларыга ажалдаары-биле чедип кээрге саначылар ону дуулу өөрүшү-биле хулээт алган. Баштайгы аймак-жижи базмын берседа болза, дагалдымны Шет Куузаларан арга-сумени ал берселерге туралы-бай, ажалын уг-шини удатпайн шору биле берген.

Адам ажалыг

Ажлаалдаа бэлтгэлд хий-
л өөрчлөн «Кызыл түх»
хэргийн эгэлзэн бич. Ажла-
лхын кол зохиомол Исай
ахараа. Тараханов-биле
урдан 40 хирс километелде
рар Улус-Ажмат хову тур-
анг дэлгэмэс. Угш охтоса
лхил олорууахса Исай Ма-

Улут-Ажымтын делгем шал-
дында 2840 тектас тараз
лытараларынын 2240 текта-
лы агытып ажаап алган.
0 тектарын жорт кестинде
п делгендеринде.

Шахта 60 тонна күрсөт таланы мүдүрүл болур ЗП-60 мүдүрүлүмү каш дээ сеп-түн Базза бир мүдүрүлүмүтүсүзүр арга чок. Болган к-лэ урелн бээр Красноярсинин политехнуктур мести-

Рейс бригадатыным х
Е. КОЛЕВАТЫН, ра
эргелсэлнэе илжээр.
Л. БАРБАЛДАЙ, «К
Амьтай хову-трактор б
Т. СНИРИН, Түлэ

МУД ДЭЭН АЖААЛЛАЖЕ ҮНХ
ЭЛСТКЕЛДИГ ХИЙРНИ ЭРГЭЖОХ
НУЛА.

ИГУНИЕРИ:
ҮСКОМИУН КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ

МЛ ТУХР СОВХОЗТУН УЛУТ-
ТАДЭЭНЭЛЭ ЗАПРЯВШИК,
ОНИУН КОРРЕСПОНДЕНТИЗМ

Алс жылда ынах бод-
таны-биле көмсомолчу саан-
ны чылдаң чылыс бедик
көрүзүглерин чедип ап,
райониң муриакча саанчы-
ларин одуруунга кирген.
Со чылдың бирги чартмын-
да ынектен-не ол 1400 кг
үт саар планын 120 хуу
үүсеткен.

(СЭТА).

III.

СӨС-БИЛЕ КИЖИЗІДЕР

Идеология ажылының дуржулгазындан

ХАБАРОВСКИЙ КРАЙ. Байкал-Амур де-миди-орунуун Чөөн участогунга салбырлар-ны арзынган орунукту Урга салбыры бо-чылды баштайт чартынын түпкөлдө-рү бо-чылды бирге берсе үгөт.

Амгы үдөс оон дүңгөс БАМ-нын сал-бырларын арзында нинти чүк салгыры-газын 60 ажы куузу оонажып турар. Ында аар деңизин составтарын чоруду-турар.

Демир-орукчулар ажылы организаста-арын деңизинде арга-хевирлерин, му-накты дуржулганы ажылап турар. Локо-мотив депозитун машинистери теловоз-тарын социалист хумагалаа алганнар.

Поездилерин четелээрде, радиостанци-ларын ажылап турар.

ЧУРУКТА: (солгай таладан он тала-ге) орук монтираары С. Савченко, Э. Ве-нер, бригадир Н. Рахматов, Т. Рахматов. Ол Ургадын эң кыш-ажылы коллек-тивтерин бирээ. Бригадда БАМ-нын хоочун туудуужу Эдуард Везнер таажы-туудуужуларын баштайт отряды-биле Со-лония станцияга келген олчаан ажылап турар. Ол «Байкал-Амур магистралынын тууду дээр» медалы-биле шапкаткан.

А. ШЛЯХОВТУН ФОТОЗУ. СЭТА-нын фотохроникасы.

Уаус ажыл-агыйнын карын болаш хей талады атыр-дарын шийткээрде идеология пропагандазын ролу уаут. Чүе дээр партия болуун по-литиканы лекция пропаганда-зын кол өзө «Билет» нин-тилек организацинзын дам-чытыр ажылын чон орту-зунга негизин турар. Бич-чанга бистин Коммунист партиясы лекция пропаганда-зын сайырагтайдырыне, оон шынын экижидерине доктама кичээгенин салып турар. Ол дугайын СЭП-ТК-нин «Идеология, политика, кижизиделер» ажылы улам кичээлери дугайында доктамады айткан.

Бистин районун «Билет» нинтилек организацинзын СЭП-ТК-нин XXVI съездинин болган СЭП-ТК-нин оо док-тамын шийткээрде лекция пропагандазын улам ээшти чорудар дээр ээшти эес ажылынын кылы чоруду-турар. Районун кол-кол алырларын айы-биле сек-цияларын тургузулаан. Сек-ция бургулаа болуун ха-рылап турар участогун эки билир, партиянын шийткери бол-ган даштын политиканын дашыкчылар билигир кылар тайабырлап шыаар, билир-мережени, бот-хары-

ажыл-агый секциянын ажы-лы багыт эес деп санадып турар, кижизидер районун кездэе ажыл-агыйнын кол-кол специалистери. Олар СЭП-ТК-нин май (1982 ч.) Плену-мун шийткээрин, чүртүк Аш-чем программанын ам-ды-ларга боттандыр талазы-биле чутула сорулгаларын мичиннар, саякчылар, меха-низаторлар ортузунга тайыл-бырап, тодоргай ажыларын кылгалаан. Хей чылда лекция пропагандазын негизин кичир-кир келген дуржулгалыг шийткери бисте ээшти эес. Тыва АССР-ин алдарлыг мал эч-кизи Н. В. Гондир, районун улут мал эчизи М. С. Оор-жак олар лекция пропаганда-зын херек кырында кылып тур-ар ажыл-агый-биле холбоп билир, дуржулгалыг улуг ший-тистер. Малчынарга номчу-турары «Малдын аскактар-ларын болган оон-биле деми-нация» (Малдын туралыг санитарлыг байдалы), «Мал-дын баш санын өстүрерини деңизинде арга-хевир» деп бешалары малчынарга прак-тиктик дузун чедире турар. Лектор зоотехник К. Б. Сары-лар тус черин радио дамчы-дылгазы, район солунун бил-дире ажылап турар. «Хем-линг» нинтилерин эге органи-

Виталий Александрович Тумков — Барыш-Хемчик районун улус судунун юри-дикт консултантынын эргелекчизи. Ол он беш чыл дургузунда районун үдүтүр, бүдүрүлгелерин, организациларга, алаан черлеринге, күш-ажылы коллективтерге хей аныз темага лекцияларын номчул-келген дуржулгалыг пропаганда-лектор. Сомгу үш айларда В. А. Тумков район-ун «Сутта» бүдүрүлгө каттамчыны-ныга «Назы четпээр» болган хоолу, ээт комбинадыга болган мич ажыл-а-гына «Чурталаа эки-дир», «Ленин социалист хоолу-дурм дугайында» деп темада лекцияларын номчаан.

В. Тумков — районун административт-ограниннын партия эге организацин-нын секретари, Кызыл-Мажалык суур Со-ветинин депутата. Дуржулгалыг про-паганда-лектор суур Советинин кууску-мун социалист хоолу-дурм камгалаа-нын комиссионнын даргазы. Хоочун лек-тор, агитатор, пропаганда Виталий Алек-сандрович Тумков идеология ажылы дээр СЭП-ТК-нин районун, районун «Билет» нин-тилерин хулаасе бижиктери-биле каш удаа шапкаткан.

ЧУРУКТА: лектор В. А. Тумков. В. МОНГУШУН ФОТОЗУ.

Хоойлу-дурм камгалаа ЧАЙЛАДЫР ТӨЛЭЭДЕ

БИСТИНДЕ МЫНДЫГ

«Шекпээр» совхозун «Би-лит» нинтилерин эге органи-зациянда хаара туттуган тизе-бүрү мергежиян 60 ажы лекторларын, политин-форматорларын ажыл-агыйнын бүтү адыралында бижылаан болган олар графич суугаар ажаалап чоруп турар.

Совхозта лекция пропаган-дазын бир салгыраа хевир — политинформация. Күн-ажылы коллектив бүрүш по-литиканын санында доктама эр-тирер, политинформаторлар те-малыг лекция кылырлык жур-нука делегейде болуп турар болушкунардан сөөлү меде-и, республиканын, районун болган боттарынын коллек-тивин күш-ажылы чедикчи-неринде медеи кыксыз-биле де тааныштыр турар. Полит-информаторлар дуржулгалыг лекторлардан хейи өөренип, билип ала турар. Ындыг лек-торлар бисте ээшти эес. Че-жээлээр, совхозтун кол ин-женеры М. Сарылар, фелд-шер Д. Сарылар, уруглар са-дын эргелекчизи Н. Мон-гуш, башкы Д. Шемит-Дор-жун, Анжылы кездэе Советинин куускум даргазы Д. Чырал оларын номчаан лекцияларын шынын эки болган дим-накчыларга дээштиг, ажыктыг талазы хей болуп турар.

С. ФЕНЮТИН, СЭТА-нын корр.

Районда хоойлу-дурм кам-галаанын организаци СЭП-ТК-нин IV пленумун шийткээринде дүртүр кем-херек үүлгедикчинерине уаур ажылы чон ортузунга пропаганда ажылы сайы-рагтайдыр дээр камдык ажыларын кылып чоруткан.

Районун прокуратуразы, шийткери херектер кидизин, улус суду лекция пропагандазын идеология кичир, хей чыл-да ажылаан, профессионал би-лик белик, амдыралчы арга-дуржулгалыг байлак эштерин «Билет» нинтилек организаци-нын кижинерин кыдыр томулаан. Бистин лекторла-рыны нинтилерин эге органи-зацияларын даалгаларын суугаар бо чылдын эртен чар-тында хоойлу-дурм камга-лаанын темазыга 40 ажыг лекциянын номчаан. Эртен чылдын бо үзү-биле деңизер-ге, номчутууган лекциялар сак, шынар талазы-биле элээн кижизин.

Ажылы чон ортузунга ном-чуур лекцияларын темазыг шийтирде, кем-херек үүл-гедикчинерин, нинтинин ко-рум-чурмун ургаздыкчинерин байданын ханы анализдеп, дүртүр келер турар участ-тоога уаур кичээлери салып турар бис. Чижээлээр, назы четпээр-биле ажыл бо хуунерде кичээлери үмөин турар. Ынчанга, ала-иер-биле ажыл бисте кол атыр-гы болуп артышкан. «Назы чет-пээр» ортузунга кем-херек үүлгедикчинерин болуура-ныга ала-иерин ролу деп

АНЫЯКТАРНЫҢ ДАГДЫНЫКЧЫЗЫ

Чылдар чылдар-ла болгай, эртен соода, дээр эй тир-тар арга чок. Тамара Деңди-ооловна эртен орукче хая көрүп, ол дугайын сактып чу-гаалап олур, 1953 чылга ал-бан доктар. Садгынын мергежиян чедип алган аныяк уругун Самагалдайга садгылап, амдыралдыг шийткери агымче кичир эгел-дээн үзүл ол. Ынчан Самагал-дайга аныяктар конференция-зы болган соода, Тес-Хем рай-онун кооперациннын кол бухгалтери турган М. Хай-ды-биле шапкат атырлар бораан сөөлүк, малчы аял-дарже садгылап чорукканар. Харны хөрүктелдир чаап тур-ган, хат-шуурган күштелген. Шуурган намыра-даа хире эес, каш холдур улашкан. Орукча чорутура, берген кон-чуг. Шапка та каш капат ач-дырылган чуве, ычпал чораз, чедерчегине чедип, хүлээл-гени күүстекен. Ажыла тава-рышкан баштайт шийткери-зыннар Тамараны ундарта-паан. «Доозун, чедип алган мергежия ол кижя алаа ажылаар апар», баштайт

берген коргарга канчап бо-дурул дээр бодал оон сорук кичир турган. Оон бээр-ле мергежиян ол шыны болуп арткап, оон өске ажыла со-луваан-даа.

«Күш-ажылы хоочун» медалын, «Совет садгынын теринин» херек деңизин эделикче угай-биле чаа Эр-дэнге ужуражып, чугаалаш-тыр. Садгылап чораян уелерин ол кончуг солун кыл-дыр чугаалаар болад. Күш-ажылы баштайт базымн эгелдэн Самагалдай суураан аныяда, ол Токуун Тоора-ды-биле шапкат атырлар бораан сөөлүк, малчы аял-дарже садгылап чорукканар. Харны хөрүктелдир чаап тур-ган, хат-шуурган күштелген. Шуурган намыра-даа хире эес, каш холдур улашкан. Орукча чорутура, берген кон-чуг. Шапка та каш капат ач-дырылган чуве, ычпал чораз, чедерчегине чедип, хүлээл-гени күүстекен. Ажыла тава-рышкан баштайт шийткери-зыннар Тамараны ундарта-паан. «Доозун, чедип алган мергежия ол кижя алаа ажылаар апар», баштайт

ССРЭ-ниң Агш - чем программасы — боттанышкында

АЛДААЛАН-ДАА АЖЫРБАС

ССРЭ-ниң Аш-чем программасы амдыралга бот-тандыр талазы-биле ажылар бистин республикада ишкү чери ээлеп турар. Хоорай, суурларын чурт-танкылар, бүдүрүлгелер болган амыл-агыйлар мамтагынын өстүрүп, үнүшүмүтү тарып турар апарган. Маңда чикен кыдыр Наа-Хем районда «Со-вет Тыва» совхозтун дузалап амыл-агыйн көрзөн.

«Совет Тыва» совхозта но-гаа болган картофеде өстүрер бригада-даа, арбуз болган бакчи өстүрер аяна-даа бар. Ажылы бүдүрер ферма-даа тур-густуган. Хаан ферманы ба-за бар. Оларын кайымы-даа мурунда садкынын соругла-ларын дозуу-биле күүсүлүн турар. Оон амынганда совхоз мал чижиринин, белеткел-нин, дүжүт дээр демсидил-генин билир, боттарынын ажыкчыларын турук өс-көртөн келген шийткери билир аш-чем аяна-биле хандырын шыдаар болу берген. Мындыг байдалын тургустууганынга совхозтун дирекциясынын болган парт-комуну организацин ажы-лынын дашыг болганын демсидилер атык эес.

Совхозта тургустууган ду-залаа ажыл-агыйларын эне-не аныя — эртен чылын организацин хымыс

Бот ажылы ам-даа хөжүдөр болап турар бис. Оон партком база деткип турар. Оон секре-тарий Сая Ожиганович Нель-чир-оол бола баа бо ажыла активчир кичир турар кижя.

Хымыс кыдыр «Аржаан» ферманы бо ажыла черде дуржулгалыг Мокшпан Мом-балаевич Салчак ууртун тур-тар. Оон эштери — Сувак Дук-тур-оол биле Петр Куулар. Сөөлүгү мырмалы аныяк чангыс-ла чыл чылгычылан турар. Мындажыла малга оп-тим, ажыла кымыл ажык. Чылгычын казыр, белирин болган кууларын ажаа саарда белирин сымчылан бер-ип турар улус ол. Ынчал-даа ук ажыла херезин улус баа ийекейлиг кичир турар. Ынчалга эмик бол-ган зоокум белирин чаа-жыкчыларынга чылгычылан-нын-даа, салгыларын-даа денте кичирип азын. Бе са-арына Нончатма Салчак биле Лопчакмаа Лама-Сурун эртен дуржулгалыг, а ком-сомолду Зоя Куулар ук кол-лективе бир ала ажылап турар.

Фермада шүттү ады кичи-а амынган шийткери. Бол-күрдүр: чандык белирин

Эрес-дидим чоруктуң оруу-биле

СОВЕТ ДАЙЫНЧЫЛАР

Автомобиль колонназын ку-душкунуң чатташыкчы калбак ханазы дуй туруккан. А каш минута эртен соода дагылап кичи чутуп бат-кан. Күштүг дег улуг-улуг даш-тарын шымажы кууш шаап болуккан. Инженер-инженер хайгылап чалынганы май-ор Ю. Алфаноа рация-биле дамчыткан:

— Даш көшке чээрби метр ажыг ууң дүртүг орукут үрөп каапты, даштар хорум-калган, үш чартык метр ханы хооргал тургустунган...

Даш көшке шийткери колонна-зын дээр чоруп оруун баа үзө кичиркен деп чуве ол дээринеде билингени тур-ган.

Хоочун дайынчылар Афга-нистанын кадык-лошкун агаар-бойдузунга чангычыл калганнар. Даш шийткери оларын арзында дехканын, афган солдаттарын болган офи-церин чангыс удаа эес олар ужулааннар.

Ам совет дайынчыларын май-бээр баар аргажок кыл-дыр үзө кичиргенин ол. Кажан солдаттар хорумнал-ган даштарын май-бээр сай-гара алыр эгелээр чедир ку-душкун бичин-даа намыдаан. Хорумналган даштарын орук-тын чайлап турган машин-ларын шийткери даштарын дил-дизин. Дузалажы-биле такт кичирген келген, оон лейтенант С. Харонович командир-лаан. Мөңкелген улуг-улуг даштарын үрүмектей чара те-вискен, чайлап ужура та-варышкан.

Чайык-час бичин «амдай бергенде эргенганы үш шак-та, хорумналган даштар ари-зында чикчир хоруп кес-түп келген. Коридорлар эр-тен, дайынчылар баа кал-пал ажаалап эгелээр, коридор-лар ажаалапкан. Даш чырып келгенде, ам-а ортун улам-чылап чоруккан. Олар дүе-келч шийткен.

База катан доктар, апар-...

ИДЕГЕЛДИГ

Ракета чедикчизи кижээ-ликтэй дээрже ужул үнүккен. Далай ужулукчуларын мурунунга берге болган са-рыскалгалыг мындыг соруга салдыган турган. Океаниян ырак бир дашкында далай-ынның корабилерин тил-каны, оларын ракетка собуш-ку-биле ууткаар. Чайга так-тиктик өөрелдиге ол сөөлүг ужулукчу болган шийткери улуг коллективинин ма-дырыг күш-ажылынын түн-нели оон-биле үндүрер соруг-галыг турган.

Далганы күүсүлери-биле ужул үлгөн экипажта — му-накты эскадрилья штурманы майор В. Тейге. Алаа мындыг аныяк далаа чаа чуве эес. Оожум эскадрилья дээрине муу-муу шакты ол эртинген. Ынчалжык офицер дүрүр турган. Оон билин-де мурун-да кезектин командир шийткери штурман-шпайерин шийткери алаа тывыскан. Ол ат коммунист Тейге ам хейи хүлээлдирип турар.

Ынчанга экипажын ажы-лынын түннелин бүтү эска-дрильянын хөдөлгөн чедик-чинин хамаржы бол-ган, чүе дээр эскадрильянын бот составы өөрелдигенин чай-гы үзүнде мурунчыл подраз-деление деп атты бадыткаар хүлээлгени алган.

Оожум океаниян Кызыл Туктут флоту.

